

MAREA UNIRE DIN 1918 ȘI BISERICA

Pr. Prof. Dr. Cezar Vasiliu

Univ. Sherbrooke Canada

La 1 Decembrie 2018, românii de pretutindeni, din țară și din afara granițelor geografice, sărbătorește 100 de ani de la **Marea Unire** de la Alba Iulia, când, sub conducerea înțeleaptă a Regelui **Ferdinand** Întregitorul s-a realizat **România Mare**. Pentru noi, românii, anul 1918 a fost un an providențial. La 27 Martie 1918 Basarabia - lacrima neamului românesc - revenea la Patria Mamă; la 28 Noiembrie 1918 era rândul Bucovinei - cu obcinele și mănăstirile sale -, pentru ca la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia - devenită capitală de suflet a neamului românesc - să se realizeze unul din visele seculare ale națiunii române, desăvârșirea statului național unitar, prin Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România.

Alba Iulia, mândrul oraș transilvan, mai fusese martora unor evenimente de seamă ale istoriei și culturii române. Aici, realizase Mihai Viteazul, la 21 Octombrie 1599, prima Unire politică a celor trei Țări Românești; tot

aici a apărut, la 20 Ianuarie 1648, "Noul Testament de la Bălgrad" al mitropolitului Simion Ștefan. La Alba Iulia au suferit martiriul, la 28 Februarie 1785, Horia și Closca și tot aici, vor fi încoronați, la 15 Octombrie 1922, Regele Ferdinand și Regina Maria, ca primii suverani ai României Mari.

Pe fundalul succesiunii evenimentelor istorice din anul 1918 vom încerca, în cele ce urmează, să subliniem contribuția Bisericii Românești, Ortodoxă și Greco-Catolică, la Marea Unire. România intrase în primul Război mondial pentru "*împlinirea dezideratului fundamental al desăvârșirii statutului național*" - cum preciza C. C. Giurăscu. În toamna anului 1918, Monarhia austro-ungară se destramă ca stat, datorită crizei celor patru ani de război, înrăutățirii situației economice și, mai ales, a ridicării națiunii din dubla monarhie, între care și românii din Transilvania. La 12 Octombrie 1918, după manifes-tările de la Cluj, Brașov, Arad, Reșița și Petroșani, Comitetul executiv al Partidului Național

Român din Transilvania a formulat o declarație prin care proclamă dreptul inalienabil la viață liberă a românilor din dubla monarhie. Declarația a fost citită în Parlamentul de la Budapesta, la 18 Octombrie al aceluiași an, de către deputatul Alexandru Vaida-Voievod (greco-catolic), ultima la care au participat delegații ardeleni.

Între Octombrie-Noiembrie 1918 au luat ființă în Transilvania și Banat, Consiliile naționale românești, iar la 30 Octombrie 1918 s-a constituit la Arad, Consiliul Național Român, ca *"unic for care reprezintă voința poporului român"*. Sub conducerea sa s-a intensificat lupta pentru reunificarea cu Țara. Slujitorii Bisericii Românești - Ortodoxe și Greco-Catolice - s-au aflat în primele rânduri ale luptătorilor pentru unitate națională, deziderat pentru care militau și periodicele religioase din Ardeal.

Ca exemplu al fraternității Ierarhilor români din Transilvania - ortodocși și greco-catolici - care ar putea servi de pildă și pentru situația de astăzi, menționăm și faptul că, la 21 Noiembrie 1918, cei cinci Episcopi români, ortodocșii Ioan Papp al Aradului și Miron Cristea al Caransebeșului și greco-catolicii Iuliu Hossu al Gherlei (devenit apoi cardinal), Dimitrie Radu al Oradei și Valeriu Traian Frentiu al Lugojului, au semnat o "Declarație de adeziune" la C.N.R., prin care-l recunoșteau *"ca singurul conducător politic al națiunii române"*. Actul a avut un ecou pozitiv în rândul clerului și credincioșilor celor două Biserici surori.

La 14 Noiembrie 1918, profesorul Nicolae Bălan și căpitanul Victor Precup erau trimiși de C.N.R. la Iași pentru a discuta cu conducătorii de atunci ai țării situația din Transilvania. La 15 Noiembrie 1918, la propunerea prof. Bălan, C.N.R. hotărâ convocarea unei Mari Adunări Naționale, cu deputații aleși și reprezentanți ai tuturor organizațiilor românești.

Duminică 1 Decembrie 1918, a avut loc la Alba Iulia, Adunarea Națională care a decis unirea cu România. Erau prezenți 1228 deputați și delegați oficiali, alături de 100 de mii de români veniți din toate părțile unde se vorbea românește, de la Maramureș la Dunărea bănățeană, din Țara Bârsei până-n cea a Crișurilor. Între ei se aflau și

reprezentanții Bisericii. S-a început prin slujbe urmate de Te Deum-uri în bisericile ortodoxă și greco-catolică din Alba Iulia, după care delegații s-au reunit în sala Cercului Militar, sub președenția lui Cicio-Pop. În biroul adunării au fost aleși trei președinți - George Pop din Băsești, episcopul Dimitrie Radu al Oradei (unit) și episcopul Ioan Papp (ortodox).

Raportul principal a fost prezentat de **Vasile Goldis** (ortodox) care a citit și proiectul rezoluției, devenit Hotărârea de unire a Transilvaniei cu România care începea astfel: *"Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretează Unirea acestor români și a teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre"*. Goldis și-a încheiat raportul cu cuvintele *"legătura sfântă a celor 14 milioane de români ne îndreptățește azi să zicem Trăiască România Mare !"*.

Ultimul orator a fost **Iuliu Maniu**, greco-catolic, care a vorbit în numele Partidului Național Român din Transilvania - discurs prohibit peste patru decenii în România. Iată un scurt fragment: *"... Dacă privim înapoi la suferințele îndurate de neamul românesc, dacă ne amintim de sângele vărsat, nu știu cum să mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a dat nouă, celor din generația de acum, să trăim aceste timpuri de înălțare... Înainte de a lua hotărâri trebuie să ne închinăm înaintea aceluia care au ajutat ca lumina libertății neamurilor să străbată norii. Aceștia sunt vitejii din glorioasa armată română, conduși de marele căpitan, Regele Ferdinand (...) Unirea tuturor românilor într-un singur Regat și într-un nedespărțit stat este nu numai un ideal sfânt, ci și un drept inalienabil al nostru în baza ființei noastre naționale unitare. (...) Noi, românii din Transilvania, Banat și Ungaria suntem în drept și avem datoria să pretindem această Unire, pentru că aici a fost leagănul românismului (...)"* (St. Neagoe, Istoria Unirii Românilor, ed. Diogene, București, 1993, p. 287-290).

La ora 14, delegații au mers pe Câmpul lui

Horia unde așteptau cei peste o sută de mii de români. S-au rostit mai multe discursuri. Episcopul **Miron Cristea** al Caransebesului a spus, între altele: *"Nu ne putem gândi astăzi la altceva decât la aceea ce au hotărît și au făcut frații din Basarabia și Bucovina, adică la Unirea cu scumpa noastră România, alipindu-i întreg pământul strămoșesc"*. După care a poftit pe episcopul **Iuliu Hossu** al Gherlei să citească Hotărârea Unirii, urmată de cuvintele: *"Fericit am vestit hotărârea judecătii lui Dumnezeu prin reprezentanții a toată suflarea românească; fericiți voi, care ați pecethuit pe veci Unirea cu Țara Mamă. O viață întreagă veți mărturisii cu mândrie «Și eu am fost la Alba Iulia». Trăiască România Mare, una și în veci nedespărțită"*.

Entuziasmul mulțimii ajunsese la culme. Glasuri, vibrând de mândrie națională, scandau *"Suntem uniți cu Țara"* sau *"Trăiască România Mare"*. Cei doi episcopi, Cristea și Hossu se îmbrățișau fericiți, cu roua bucuriei în priviri, iar episcopul Cristea profetea: *"Pe cum ne vedeți aici îmbrățișați frățește, așa să rămână îmbrățișați, pe veci, toți frații României"* (idem, p. 292).

Adunarea a ales Marele Sfat Național - 212 membri - în care au intrat cei cinci episcopi români, teologi, protoierei și preoți. La 2 Decembrie, Marele Sfat Național a ales Consiliul dirigent, iar la 14 Decembrie o delegație alcătuită din Vasile Goldis, Alexandru Vaida Voievod și episcopii Cristea și Hossu au prezentat la București Regelui Ferdinand actul Unirii Transilvaniei cu România. Atestarea hotărârii istorice de la 1 Decembrie 1918 a fost făcută prin decretul regal din 11 Decembrie 1918, investit cu putere de votul Parlamentului din 29 Ianuarie 1919.

În același timp în **Banat** situația generală era mai confuză datorită ocupației militare. La începutul lui 1919 s-a constituit "Liga Bănățeană", condusă de diaconul Avram Imbroane (ortodox) cu scopul de a informa opinia publică și Conferința de pace de la Paris despre drepturile românilor din acest teritoriu.

La 8 Ianuarie 1919, Consiliul național **săsesc** din Medias a aprobat hotărârea de la Alba Iulia, decizie asemănătoare luând și șvabii din Banat, reuniți la Timișoara la 10 August 1919, O delegație a "Ligii bănățene" a

mers la Paris prezentând un memoriu asupra drepturilor noastre asupra acestui teritoriu. Unirea Transilvaniei cu Țara a adus schimbări radicale și în viața Bisericii, mai ales a celei ortodoxe. Ierarhii din provinciile alipite au intrat, la 30 Decembrie 1919, în componența Sfântului Sinod de la București, conform rânduielilor canonului 34 apostolic. La 31 Decembrie 1919, episcopul Miron Cristea devenea Mitropolitul Primat al României. Au fost reînființate episcopiile Oradei (1920), Clujului și Armatei (1921), Tomisului, Cetății Albe și Hotinului (1923). Mai mult, ardelenii au fost privilegiați în alegerile de episcopi. Alături de Miron Cristea, au devenit episcopi: Lazăr Duma la Argeș, Lucian Triteanu la Roman, Justinian Teculescu la Ismail, protopopul de Săliște, Ioan Stoica, la Armată și cel de Brașov, Vasile Saftu, la Râmnic. La Sibiu a devenit mitropolit prof. Nicolae Bălan, iar la Cluj episcop Nicolae Ivan. Catedra de Istoria românilor de la noua Universitate clujeană va fi ocupată de protoiereul de Săliște, prof. Ioan Lupăș.

Una din marile împliniri ale Unirii de la 1 Decembrie 1918 a fost construirea catedralei ortodoxe din Alba Iulia, în numai un an și jumătate, având ca arhitect pe V. G. Ștefănescu și pictor pe Costin Petrescu. Ea a fost sfințită la 15 Octombrie 1922 de către Mitropolitul-Primat Miron Cristea, cu ocazia încoronării Regelui Ferdinand și a Reginei Maria. La 4 Februarie 1925, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române aproba ridicarea Bisericii noastre la rang de Patriarhie, confirmată prin "Tomos"-ul Patriarhului Ecumenic, din 30 Iunie 1925. Încăunarea primului Patriarh al României - Miron Cristea - a avut loc la București, la 1 Nov. 1925.

Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, prevăzând participarea masivă a laicilor la viața Bisericii conform Statutului șagunian, consfințea astfel autocefalia Bisericii - obținută în 1885, în urma independenței de stat dobândită prin luptă în 1877 -. Ele prevedeau existența a cinci mitropolii - Ungro-Vlahia, Moldova și Transilvania, plus a Mitropoliei Bucovinei, cu Arhiepiscopia Cernăuților și Episcopia Hotinului, și a Mitropoliei Basarabiei, înființată în 1927, cu Arhiepiscopia Chișinăului și Episcopia Cetății Albe.

În 1920, Guvernul român a intrat în tratative diplomatice cu Vaticanul, iar în 1921 s-a deschis Legația română pe lângă Vatican și Nuntiatura apostolică la București. La 10 Mai 1927, la stăruința Regelui Ferdinand I (catolic) s-a semnat Concordatul cu Vaticanul. Ritul latin avea o mitropolie la București, cu 4 episcopii sufragane și alta la Iași. Ritul greco-catolic avea Mitropolia Blajului, cu 4 episcopii sufragane. În 1928 s-a emis o nouă Lege a Cultelor care a fost valabilă până în 1948, an în care Biserica soră greco-catolică a fost desființată prin lege. Restabilirea ei juridică s-a făcut după evenimentele din Decembrie 1989.

Constatăm că până în anul 1918 a existat o frumoasă colaborare între Ierarhii, preoții și credincioșii celor două Biserici naționale românești - ortodoxă și greco-catolică. Ei au fost împreună în momentele de răscruce din viața poporului român: răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan; Supplex-ul; Memoriile lui V. Moga și I. Lemeni; revoluția din 1848; ASTRA; Memorandumul sau primul Război mondial (Pr. prof. M. Păcurariu).

Desființarea Bisericii greco-catolice în 1948 a însemnat bunuri confiscate, episcopi și preoți arestați. Șase episcopi greco-catolici vor muri în temniță în urma tratamentelor fizice și morale inumane: Vasile Aftenie al Bucureștiului (+1950); Ioan Suci al Blajului (+1953); Traian Frențiu al Oradei (+1952); Titus Livius Chinezu al Bucureștilor (+1955); Ioan Bălan al Lugoșului (+1960); Alexandru Rusu al Băii Mari (+1963); alții vor suferii ca Iuliu Hossu al Gherlei-Clujului (+1970) - în

ultima parte a vieții cu domiciliul forțat la mănăstirea Căldărușani și Iuliu Hirte (+1978). Alături de ei au murit și 4 episcopi catolici de rit latin, Alexandru Cisar al Bucureștiului (+1950), Antonie Durcovici al Iașilor (+1950), Francis Staffler al Oradei (+1957) și Augustin Pasa al Timisoarei (+1955).

Desigur și Biserica Ortodoxă Română își are martirii săi. Tot în perioada comunistă au pierit numeroși mireni și preoți ortodocși la Canal sau în temnitele de tristă amintire.

Martirologiul Neamului Românesc cuprinde pe Patriarhul Nicodim Munteanu (+1948), pe Mitropoliții Irineu Mihălcescu al Moldovei (+1948), Tit Simedrea al Bucovinei (retras în 1945, + 1971), Efreim Enăcescu al Basarabiei (alungat în 1944, + 1968) și pe episcopii Nicolae Popovici al Oradei (pensionat forțat în 1950, +1960) sau Grigore Leu al Hușilor (+1949). Pe toți aceștia, precum și pe preoții și credincioșii martirizați de comuniști, Biserica Ortodoxă Română are datoria morală să-i canonizeze într-o zi pe care ne-o dorim cât mai apropiată.

Consider, deci, că cea mai potrivită încheiere o constituie cuvintele Regelui Ferdinand I rostite la încoronare la Alba Iulia, la 15 Octombrie 1922: *"Mă închin cu evlavie memoriei celor care, în toate vremurile și pretutindeni, prin credința lor, prin munca și prin jertfa lor au asigurat unitatea națională și salut cu dragoste pe cei care au proclamat-o, într-un glas și o simțire, de la Tisa până la Nistru și până la Mare"* Ferdinand I - Regele tuturor românilor.

